

Veselības ministrija

Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam

Veselības ministrija

Sabiedrības veselības situācija Latvijā

Neinfekcijas slimības ir biežākais saslimstības un mirstības cēlonis Latvijā. Galvenie nāves cēloņi 2019. gadā ir:

- **sirds un asinsvadu sistēmas slimības** – 15 tūkstoši mirušo jeb 55%
- **jaundabīgie audzēji** – 5924 jeb 22%
- **ārējie nāves cēloņi** – 1385 jeb 5% no visiem mirušajiem

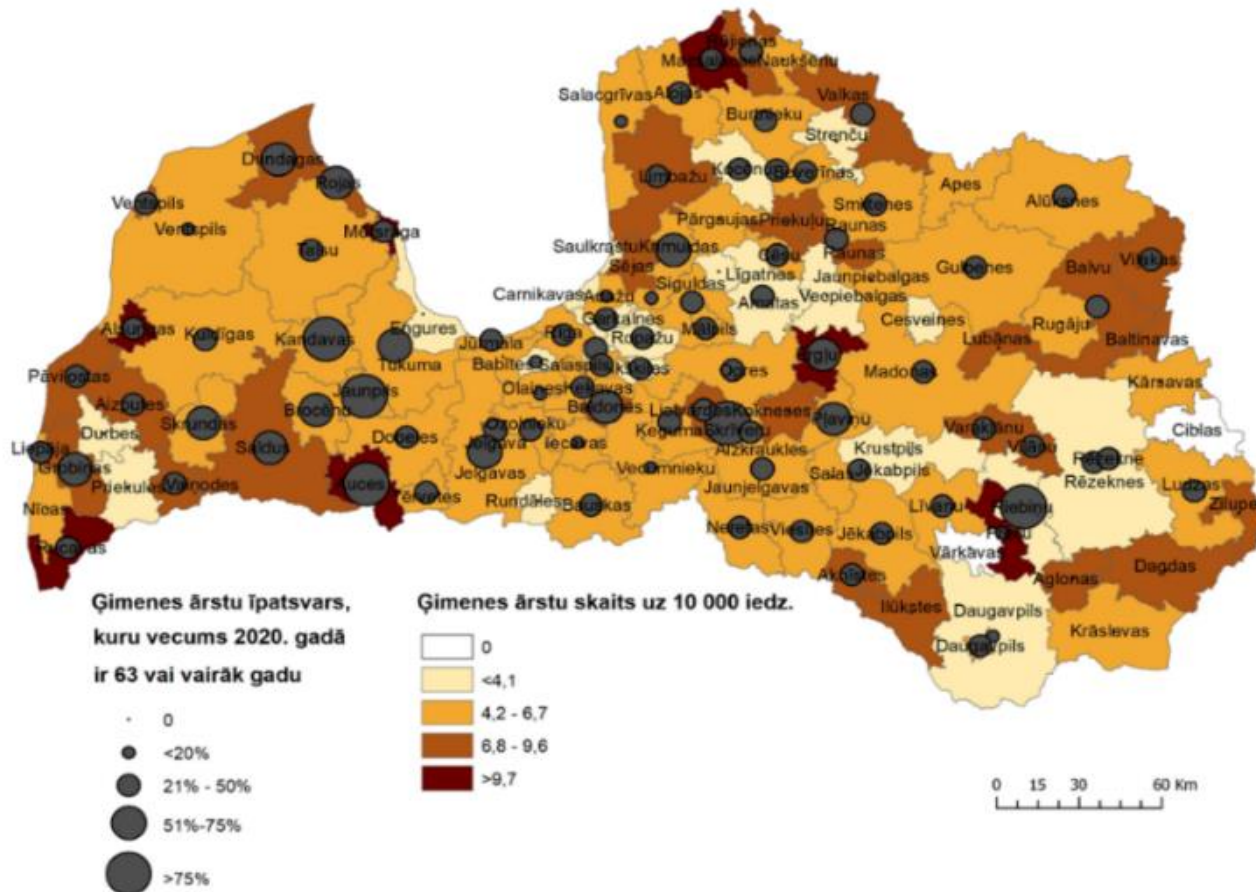
Latvijā ik gadu nomirst aptuveni 28 tūkstoši cilvēku, no kuriem gandrīz **kats ceturtais miris priekšlaicīgi** – nerasniedzot 65 gadu vecumu (2019. – 22%).

Veselības ministrija

Sabiedrības veselības situācija Latvijā

Ģimenes ārstu skaits novados uz 01.12.2019, uz 10 000 iedzīvotāju un to ģimenes ārstu īpatsvars procentos, kuru vecums 2020.gadā būs 63 gadi un vairāk

Veselības ministrija

Pamatnostādņu mērķis

Uzlabet Latvijas iedzīvotāju veselību, pagarinot labā veselībā nodzīvoto mūžu, novēršot priekšlaicīgu mirstību un mazinot nevienlīdzību veselības jomā.

Veselības ministrija

Sabiedrības veselības politikas principi

- Veselība ir vērtība
- Veselība visu nozaru politikās
- Ilgtspēja un noturībspēja (*ang. resilience*)
- Vienlīdzīgas tiesības un iespējas visiem
- Nevienlīdzības mazināšana un sociālā iekļaušana
- Solidaritāte
- Cilvēks veselības jomas centrā
- Nepārtrauktība un sadarbība starp speciālistiem (integrēta aprūpe)
- Kvalitāte, pacientu drošība un efektivitāte

Veselības ministrija

Galvenie sabiedrības veselības indikatori un to prognozes

Rezultatīvais rādītājs	2019. gads	2024. gads	2027. gads
1. Veselīgi nodzīvotie mūža gadi vīriešiem un sievietēm (avots: Eurostat)*	51,0/53,7 (2018)**	53/55	55/57
2. Pieaugušo (15-74 g.v.) īpatsvars, kuri uzskata savu veselības stāvokli par labu vai diezgan labu (%) (avots: Latvijas iedzīvotāju veselību ietekmējošo paradumu pētījums, SPKC)	49,5 (2018)	52,0	55,0
3. Pusaudžu (15 g.v.) īpatsvars, kuri savu veselības stāvokli novērtē kā teicamu (%) (avots: HBSC, SPKC)	16,8 (2018)	17,5	19,0
4. Potenciāli zaudētie mūža gadi uz 100 000 iedzīvotāju līdz 64 gadu vecumam (avots: SPKC)*	4870 (2019)**	4600**	4350
5. Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums vīriešiem un sievietēm (gados) (avots: CSP)	70,8/79,9 (2019)	71,7/80,4	72,6/81,1
6. Latvijas jaundzimušo paredzamā mūža ilguma īpatsvars no ES vidējā rādītāja (%) (avots: Eurostat)	92,7 (2018)	93,0	93,2

Veselības ministrija

Pamatnostādņu rīcības virzieni

Lai sasniegtu Pamatnostādņu mērķi,
noteikti **5 rīcības virzieni**:

1. Veselīgs un aktīvs dzīvesveids
2. Infekciju izplatības mazināšana
3. Uz cilvēku centrēta un integrēta veselības aprūpe
4. Cilvēkresursu nodrošinājums un prasmju pilnveide
5. Veselības aprūpes ilgtspēja, pārvaldības stiprināšana, efektīva veselības aprūpes resursu izlietošana

Veselības ministrija

1. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪGS UN AKTĪVS DZĪVESVEIDS (1)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Joprojām Latvijā ir augsta **saslimstība un mirstība no neinfekcijas slimībām**, kurām galvenie riska faktori, – neveselīgs uzturs, nepietiekama fiziskā aktivitāte, atkarību izraisošo vielu lietošana un atkarību izraisošie procesi, ir novēršami
- Ir augsts iedzīvotāju **aptaukošanās un liekās ķermeņa masas izplatības ipatsvars** – gan bērniem, gan pieaugušajiem
- Augsta **psihiskās veselības traucējumu izplatība** – iedzīvotāju psihoemocionālais stāvoklis ir pasliktinājies un pieaug to cilvēku skaits, kuri izjūt stresu, sasprindzinājumu un nomāktību. Lai arī pašnāvību skaits pēdējos gados ir samazinājies, tomēr joprojām tas saglabājas augsts.

Veselības ministrija

1. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪGS UN AKTĪVS DZĪVESVEIDS (2)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Pēdējos gados samazinās **tradicionālo tabakas izstrādājumu lietošanas izplatība**, kas joprojām ir augsta gan pieaugušajiem, gan pusaudžiem, bet pieaug elektronisko cigarešu lietošanas izplatība
- Latvijā reģistrētā **alkohola patēriņu uz vienu iedzīvotāju** pārsniedz PVO Eiropas reģiona valstu vidējo rādītāju, kā arī iedzīvotāju vidū sastopama riskanta alkoholisko dzērienu lietošana
- Lai arī **narkotikas pamēģinājušo iedzīvotāju** (gan pieaugušo, gan jauniešu vidū) īpatsvars samazinās, skolēniem vērojams samērā augsts narkotikas pamēģinājušo īpatsvars

Veselības ministrija

1. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪGS UN AKTĪVS DZĪVESVEIDS (3)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Pieaug arī to personu īpatsvars, īpaši bērnu un jauniešu skaits, kas ikdienā **pārmērīgi aizraujas ar jauno tehnoloģiju lietošanu**, kā arī sabiedrībā, īpaši, jauniešu vidū populāras ir dažādas azartspēles un videospēles, tai skaitā interaktīvajā vidē
- Joprojām augsts no **traumām bojā gājušo rādītājs** un iedzīvotāju zināšanas par profilakses pasākumiem traumatisma mazināšanai ir nepilnīgas
- Nepietiekama ir **starpsektoru sadarbība** (ministrijas, NVO, pašvaldības, darba devēji, izglītības iestādes, uzņēmēji u.c.), principa “Veselība visās politikās” ieviešanai, tai skaitā pašvaldību iesaiste iedzīvotāju veselības veicināšanā nav precīzi definēta normatīvajos dokumentos

Veselības ministrija

1. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪGS UN AKTĪVS DZĪVESVEIDS (4)

Rīcības virziena ietvaros **plānotās aktivitātes:**

- īstenot **slimību profilakses un veselības veicināšanas pasākumus**
- normatīvo aktu veselības nozarē izstrāde
- aktualizēt **vides jautājumus** (dzeramā ūdens kvalitāte, biomonitorings u.c.)
- īstenot aktivitātes caur **Latvijas Nacionālo veselīgo pašvaldību tīklu, Nacionālo Veselību veicinošo skolu tīklu**, un šo tīklu pilnveidošana
- izveidot un attīstīt **Nacionālo Veselīgo darba vietu tīklu**

Veselības ministrija

2. RĪCĪBAS VIRZIENS: INFEKCIJU IZPLATĪBAS MAZINĀŠANA (1)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Nepietiekama skolas vecuma bērnu un pieaugušo **vakcinācijas aptvere** pret atsevišķām infekcijas slimībām (tai skaitā difterija, CPV)
- Nepietiekama sabiedrības izpratne par **antimikrobiālās rezistences** problēmām, kā arī neatbilstoši antibiotiku lietošanas paradumi ārstniecības iestādēs, kas veicina antimikrobiālās rezistences izplatību Latvijā
- Augsta **hronisko infekcijas slimību**, piemēram, HIV, vīrusu hepatīti, tuberkuloze
- Nepietiekama veselības jomas, tai skaitā infekcijas slimību **epidemioloģiskās uzraudzības kapacitāte**, lai nodrošinātu efektīvu rīcību infekcijas slimību uzliesmojumu gadījumos

Veselības ministrija

2. RĪCĪBAS VIRZIENS: INFEKCIJU IZPLATĪBAS MAZINĀŠANA (2)

Rīcības virziena ietvaros **plānotās aktivitātes:**

- palielināt vakcinācijas aptveri, samazināt saslimstību ar infekcijas slimībām
- stiprināt infekcijas slimību epidemioloģisko uzraudzību
- ierobežot antimikrobiālās rezistences attīstību un tās izplatību

Veselības ministrija

3. RĪCĪBAS VIRZIENS: UZ CILVĒKU CENTRĒTA UN INTEGRĒTA VESELĪBAS APRŪPE (1)

Rīcības virziens ietver **3 apakšvirzienus:**

- Zāļu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība
- Veselības aprūpes pakalpojumu koordinēšana un pēctecība
- Pacienta un viņa ģimenes iesaiste veselības aprūpē

Veselības aprūpes **prioritārās jomas:**

1. onkoloģija
2. sirds un asinsvadu slimības
3. psihiatrija un narkoloģija
4. mātes un bērna veselība
5. retās slimības
6. paliatīvā aprūpe
7. medicīniskā rehabilitācija

3. RĪCĪBAS VIRZIENS: UZ CILVĒKU CENTRĒTA UN INTEGRĒTA VESELĪBAS APRŪPE (2)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Pacientu ar hroniski noritošām slimībām **ārstēšanas uzraudzība un koordinēšana/sadarbība** starp speciālistiem ir nepietiekama, polifarmācija un zāļu saskaņotas lietošanas problēmas
- **Ilgs gaidīšanas laiks** veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai un nav vienotu kritēriju rindu veidošanās mehānismam
- **Pašvaldību iesaiste** veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanā nav precīzi definēta
- Mūsdienu prasībām neatbilstoša un nepietiekošā apjomā nodrošināta **valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību slimnīcu infrastruktūra**, tai skaitā nevienmērīgi pieejama ambulatorā psihiatriskā veselības aprūpe bērniem, pusaudžiem

Veselības ministrija

3. RĪCĪBAS VIRZIENS: UZ CILVĒKU CENTRĒTA UN INTEGRĒTA VESELĪBAS APRŪPE (3)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Pacientu **drošības kultūras** izpratne ir nepietiekama un ir nepieciešama tās pilnveidošana, tai skaitā ir attīstāma **nenosodoša ziņošanas un mācīšanās sistēma** par negadījumiem veselības aprūpē
- Veselības aprūpes pakalpojumu **apmaksas modeļi ir pilnveidojami**, lai veicinātu kvalitatīvu veselības pakalpojuma rezultātu
- Pacienta pasīvā loma veselības aprūpes sistēmā un attiecībā uz savu veselību, piemēram, **nepietiekama iedzīvotāju atsaucība valsts organizētajiem skrīningiem**, kas veicina augsti novēlotu diagnosticēto audzēju īpatsvars
- Nepietiekoša **starpinstitūciju sadarbība** – informācijas apmaiņā starp veselības aprūpes iestādēm un sociālo dienestu personas veselības un sociālo problēmu risināšanā

Veselības ministrija

3. RĪCĪBAS VIRZIENS: UZ CILVĒKU CENTRĒTA UN INTEGRĒTA VESELĪBAS APRŪPE (4)

Rīcības virziena ietvaros **plānotās aktivitātes:**

- uzlabot **valsts apmaksāto veselības aprūpes** pakalpojumu pieejamību
- uzlabot **aptiekas pakalpojumu pieejamību** un attīstīt farmaceutisko aprūpi
- uzlabot veselības aprūpes **koordināciju, integrāciju un pēctecību**
- Veicināt **iedzīvotāju veselībratību**

Veselības ministrija

4. RĪCĪBAS VIRZIENS: CILVĒKRESURSU NODROŠINĀJUMS UN PRASMJU PILNVEIDE (1)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Liels medicīnas absolventu skaits, kas **neuzsāk darba gaitas veselības aprūpes sistēmā**
- **Māsu/ārstu attiecība** ir neatbilstoša kvalitatīva veselības aprūpes pakalpojuma nodrošināšanai
- Ārstniecības personu vidējais **atalgojums ir nepietiekams**, kas veicina ārstniecības personu pārslodzi un izdegšanu, kā arī apgrūtina kvalitatīva pakalpojuma nodrošināšanu ilgtermiņā
- Nevienmērīgs **ārstniecības personu teritoriālais izvietojums** valstī kopumā, situācija ir kritiska reģionos ģimenes ārstu, anesteziologu, reanimatologu, kardiologu, pediatru, radiologu diagnostu un zobārstu teritoriālajā kartējumā, savukārt, Rīgā trūkst māsu, ārstu palīgu, māsu palīgu un specialitāšu ārstu: traumatologs, ortopēds, ginekologs, dzemdību speciālists un psihiatrs

4. RĪCĪBAS VIRZIENS: CILVĒKRESURSU NODROŠINĀJUMS UN PRASMJU PILNVEIDE (2)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- Nepietiekamas **kompetences darbam multidisciplināras komandas ietvaros**, tai skaitā, komunikācijas prasmes
- **Nepietiekami attīstīta tālākizglītības sistēma**, apgrūtināta pieeja tālākizglītības pasākumiem
- Informāciju sistēmās un datu bāzēs pieejamā veselības jomas **cilvēkresursu informācija nav pilnvērtīga** (piemēram, neuzkrāj informāciju par tālākizglītības punktiem), kā arī nav ērti izmantojama cilvēkresursu plānošanā un situācijas uzraudzībā
- **Datu sniegšanas mehānismi** nav pietiekami efektīvi un rada papildus administratīvu slogu datu sniedzējiem (ārstniecības iestādēm, izglītības iestādēm u.c.)

Veselības ministrija

4. RĪCĪBAS VIRZIENS: CILVĒKRESURSU NODROŠINĀJUMS UN PRASMJU PILNVEIDE (3)

Rīcības virziena ietvaros **plānotās aktivitātes:**

- uzlabot **cilvēkresursu pieejamību** (piesaiste, saglabāšana, ģeogrāfiskais izvietojums) valsts apmaksātajā veselības aprūpes sistēmā
- uzlabot **cilvēkresursu kvalitāti** atbilstoši veselības aprūpes pakalpojumu attīstībai un pieprasījumam darba tirgū
- veicināt **līdzsvarotu ārstniecības personu paaudžu nomaiņu**, kā arī nodrošināt to, ka ārstniecības personām ir iespēja īstenot savu profesionālo izaugsmi

Veselības ministrija

5. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪBAS APRŪPES ILGTSPĒJA, PĀRVALDĪBAS STIPRINĀŠANA, EFEKTĪVA VESELĪBAS APRŪPES RESURSU IZLIETOŠANA (1)

Rīcības virziena ietvaros galveno sabiedrības veselības **problēmu un izaicinājumu kopsavilkums:**

- **Pacientu tiešie maksājumi** par veselības aprūpes pakalpojumiem Latvijā ir vieni no augstākajiem ES. Vislielāko daļu personīgajos maksājumos ik gadu ieņem izdevumi par zālēm.
- **Veselības aprūpes pakalpojumu kvotas** neļauj savlaicīgi saņemt pakalpojumus
- Ārstniecības iestāžu nodrošinājums ar **medicīnas iekārtām** nav vienmērīgs, līdz ar to nepieciešams nodrošināt sistēmisku pieeju svarīgāku tehnoloģiju plānošanā un nodrošināšanā
- Nepietiekama **veselības sistēmas gatavība**, t.i., materiālo rezervju trūkums aizsardzības pasākumiem, nepietiekams tehniskais nodrošinājums ārstniecības iestādēs, cilvēkresursu trūkums, attiecībā uz globāliem infekciju slimību izaicinājumiem

Veselības ministrija

5. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪBAS APRŪPES ILGTSPĒJA, PĀRVALDĪBAS STIPRINĀŠANA, EFEKTĪVA VESELĪBAS APRŪPES RESURSU IZLIETOŠANA (2)

Rīcības virziena ietvaros **plānotās aktivitātes:**

- pilnveidot veselības aprūpes pakalpojumu **kvalitāti un efektivitāti**, un uzlabot **pacientu drošību**
- uzlabot **ārstniecības iestāžu infrastruktūru**, tai skaitā nodrošināt specializēto slimnīcu attīstību
- īstenot **Valsts pētījumu programmu** sabiedrības veselībā
- izveidot un uzturēt nepieciešamo materiālo rezervju sistēmu katastrofu un ārkārtas situācijām
- veicināt veselības nozares **digitālo transformāciju**

Veselības ministrija

Pamatnostādnēs iekļauto uzdevumu īstenošanai nepieciešamais provizoriskais finansējums

	Finansējums kopā NAP no valsts pamatbudžeta 2021.-2027.gadiem (koriģēts saskaņā PP pieprasījumu 2021.-2023 ārstniecības personu darba samaksas pieaugumam, atskaitot piešķirumu 2021.g un turpmāk 183 milj. euro)*	Finansējums NAP no ES fondu finansējuma 2021.-2027.gadiem*
1. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪGS UN AKTĪVS DZĪVESVEIDS	16 317 913	28 140 508
2. RĪCĪBAS VIRZIENS: INFEKCIJU IZPLATĪBAS MAZINĀŠANA	8 128 169	2 175 000
3. RĪCĪBAS VIRZIENS: UZ CILVĒKU CENTRĒTA UN INTEGRĒTA VESELĪBAS APRŪPE	2 158 197 275	3 871 500
4. RĪCĪBAS VIRZIENS: CILVĒKRESURSU NODROŠINĀJUMS UN PRASMJU PILNVEIDE	844 277 221	24 090 300
5. RĪCĪBAS VIRZIENS: VESELĪBAS APRŪPES ILGTSPĒJA, PĀRVALDĪBAS STIPRINĀŠANA, EFEKTĪVA VESELĪBAS APRŪPES RESURSU IZLIETOŠANA	69 471 080	324 875 400
KOPĀ	3 096 391 658	383 152 708

* Norādītais finansējums ir indikatīvs un var tikt precizēts

Veselības ministrija

Ieteikumi Vidzemes plānošanas reģiona Attīstības programmas 2021.-2027. gadam izstrādei (2):

- ✓ noteikt **ģimenes ārstu, zobārstu un speciālistu piesaistīšanu** reģiona ārstniecības iestādēm (ārstniecības personu dzīvesvietas nodrošinājums un citi pasākumi)
- ✓ atbalstīt savas teritorijā jau esošās ārstniecības iestādes, risinot **vides pieejamības jautājumu**, lai nodrošinātu iekļūšanu ārstniecības iestādēs personām ar ierobežotām funkcionālām spējām
- ✓ nodrošināt **ģeogrāfisko pieejamību ārstniecības pakalpojumiem** (transporta pakalpojumi)
- ✓ stiprināt **pašvaldību atbalsta funkcijas** attiecībā uz personām, kurām nepieciešama gan veselības aprūpe, gan sociālā aprūpe

Veselības ministrija

Ieteikumi Vidzemes plānošanas reģiona Attīstības programmas 2021.-2027. gadam izstrādei (2):

- ✓ ietvert daudzpusīgus iedzīvotāju **veselības veicināšanas un slimību profilakses aspektus**, kā arī tādus risināmos problēmjautājumus kā, piemēram, infekciju slimību profilakse, psihiskās veselības veicināšana, atkarību izraisošo vielu un procesu profilakse u.c. jautājumus
- ✓ ieviešot jebkuras intervences pēc iespējas **novērst iedzīvotāju sociālo nevienlīdzību**, tai skaitā arī attiecībā uz kvalitatīvas dzīves vides pieejamību.
- ✓ aicinām izmantot Slimību profilakses un kontroles centra (SPKC) mājaslapā pieejamos **statistikas datus reģionālajā sadalījumā**. (gan aprūpes statistikas, gan arī veselību ietekmējošo paradumu pētījumu datus skat. šeit: <https://www.spkc.gov.lv/lv/statistika-un-petijumi/pasvaldibu-veselibas-profili>)

Veselības ministrija

Paldies!